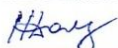

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
МКУ "КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ" АМО "ЕРАВНИНСКИЙ РАЙОН"
МАОУ "Исингинская СОШ "**

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

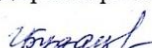

Ж.В.Долсонова

Протокол №1
от «28» 08. 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

Г.Г.Будацыренова

Протокол №1
от «31» 08. 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

О.Ц.Базарова

Приказ № 210-пар.2
от «31» 08. 2023г.

Рабочая программа

по бурятской литературе Л.Ц.Халхарова, Ц.Б.Бадмацыренова 9 класс, 2 часа
предмет, состав УМК, класс, количество часов

1.Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа дээрэ үндэһэлэгдэнэ. Буряад дунда хургуулида түрэлхи литература хуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гээшэ.

Программа иимэ хубинуудһаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хуралсалай- тематическа түсэб, программын байгуулга ба удха, календарно-тематическа түсэб, хурагшадай мэдэсэ шадабариин гол эрилтэнүүд, хуралсалай методическа хангалга, хабсаргалта.

Буряад литература үзэлгэ болбол имагтал образоор харуулдаг дээрэһээ хурагшадые арад зондоо үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай.

Түрэлхи литературын программа тематическа принципэй үндэһэн дээрэ байгуулагдаба. Эндэ арадай аман зохёолнууд, буряад литература сооһоо удхын ба байгуулалтын талаар хурагшадай ойлгосо, мэдэсэдэ таарамжатай уран найханай зохёолнууд шэлэгдэн абтажа, тайлбарилан уншахаар, шудалан үзэхөөр хараалагдаба. Эдэ зохёолнууд хадаа түүхын үе сагтай, арад зоной үйлэ хэрэгтэй, түүхэтэй, түрүү хүнүүдэй дүрэтэй сэхэ холбоотой юм.

Буряад литературын VIII-IX классуудай программа литературно- хронологическа принципэй ёһоор табигдана. Туд программа V-VII классуудай түрэлхи литературын программада түшэглэн, саашань үргэлжэлүүлнэ, тиихэдээ хургуулида литература үзэлгын шэнэ шата боложо үгэнэ.

Эндэ түрэлхи литератураар урдахи классуудта хурагшадай олоһон мэдэсэ, дүршэл, шадабари үргэдхэхэ, гүнзэгырүүлэгдэхэ, саашадаа X-XI классуудта буряад литература шудалхаар нарин бэлэдхэлтэй болохо юм.

Туд классуудай программа соо обзорноор үзэгдэхэ материалнууд- арадай аман зохёол ба тэрэнэй жанрнууд, үлгэрнүүд ба үлгэршэд, мүнөө үеын хэдэн уран зохёолшодой зохёолнууд ороһон байна. Эндэ лекционно метод, хөөрэлдөөнүүдые хэрэглэхэдэ таарамжатай.

VIII-IX классуудай программын ёһоор буряад литература үзэжэ дүүргээд байхадаа, хурагшад арадай аман зохёолой бии болоһон, хүгжэһэн, түрүүшын уран зохёолшодой зохёолнууд тухай гүнзэгы мэдэсэтэй болоһон байха ёһотой.

Литературын теориин ойлгосонуудые хурагшад V-VII классуудта шудалжа эхилээд, VIII-IX классуудта үргэлжэлүүлнэ, хүгжөөнэ.

1. Хараалагдаһан дүнгүүд «Буряад литература» 9 класс

1	Личностно	-өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), -хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).	
2	Метапредметнэ	- шухала хэрэгтэй мэдээсэлнуудые бэдэржэ, компьютер болон интернетэй хусөөр мэдээнүүдые оложо, хэрэглэжэ шадаха; - шуумжэлэл, шэнжэлэл хэжэ, дутаг дундануудые элируулжэ; - хэһэн ажалдаа арга боломжонуудые тааруулжа, шалгалта, сэгнэлтэ угэжэ шадаха; - юумые сасуулжа, тааруулжа, шалтаг хойшолоной холбоо байгуулжа, бодолоо удаа дараалуулан хубарюулжа шадаха; - монологическа хэлэлгэ найнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө ханамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа,	

		хамгаалжа шадах	
3	Предметнэ	Тус программа соо хурагшад гол түлэб иимэнүүд онол шадабаритай болохо гэжэ хараалдагдана: - үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхатайгаар (удхыень ойлгожо) уншаха оньһон аргатай, дадалтай болохо; - уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо; - уран зохёолые сюжетно- композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха; -уран зохёол дотор авторыень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдаһан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгы ойлгожо абаха; - уран зохёол дотор этическэ, социальна- историческа ба нравственна - философско проблематика илгаруулха шадабаритай болохо; - уран зохёолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бээ даагаад анализ хэхэ шадабаритай болохо; -уран зохёолдо үндэнэ баримтатай эстетическэ сэгнэлтэ үгэжэ шадаха; -уран зохёолые соёл болон ёһо заншалтай холбожо, тайлбарилха шадабаритай болохо; - диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо; - элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадабаритай болохо; - шэнжэлгын ажалнуудые хэхэ шадабаритай болохо	

2. хурагшад 9- хи класс дуургэхэдээ, иимэнууд шадабаритай ба дадалтай болохо ёһотой

хурагшад гол түлэб иимэ юмэ мэдэхэ ёһотой	хурагшад иимэ юмэ шадаха ёһотой
-уран үгэ буряад арадта эртэ урдын саһаа хойшо байһан гэжэ мэдэрэл олгохо, уран зохёолой хэлэ, үгын уран һайхание хүн зоной харилсаанай хэрэгсэл гээшэ гэжэ хүсэд дүүрэнээр ойлгуулха; -хурагшадые уншаһан зохёолоо шэнжэлхэ, шүүмжэлхэ, харин ойлгоһоноо мэдэрхэ шада ёһотой;	-оршон тойронхи юртэмсын байдал ойлгожо абахын хэрэгсэл болгон, уран зохёол уншаха дура, хүсэ хурагшадта олгохо, хүн ба оршон тойрон хоёрой харилсаан һайн байха ёһотой гэжэ ойлгосо нэбтэрүүлжэ, уран зохёолшодой зохёол соогоо табиһан асуудалнууд дээрэ хөөрэлдөө ябуулха; -арад зоной ажабайдалтай, хүгжэлтын түүхэтэй, ёһо заншалнуудтайнь, үнэтэй сэнтэй хараа бодолнуудтайнь түрэл литература нягта холбоотой гэжэ хурагшадта ойлгуулха; -хурагшадай бэлиг, ухаан бодол шэнжэлхэ, зохёохо арга боломжонуудые аман болон бэшэмэл хэлэлгын хүсөөр хүгжөөхэ;

	-өөрын тусхай хараа бодолтой уншагшые, ондоо хүнэй хараа бодолые ойлгохо шадалтай, өөрынгөө бодолые аятай зохидоор, баримталгатайгаар тайлбарилжа, аман үгөөр гү, али бэшэмэл хэлээр дамжуулжа шадаха, шэнжэлһэн, шүүмжэлһэн удхатай дэлгэрэнгы бодомжолгонуудые байгуулха шадабаритайгаар хурагшадые хүмүүжүүлхэ; -түрэл литературынгаа зохёолнуудые ойлгохо, сэгнэхэ, арадайнгаа сэнтэй бодолнуудые, ёһо заншалнуудые, хэдэй мянган жэлэй хугасаа соо буйлуулһан үнэтэй дүй дүршэлыень халан абаха, үргэдхэхэ, саашань үргэлжлүүлхэ, уг дамжан далижуулха гүн сэдхэлтэй хүниие хүмүүжүүлхэ.
--	---

3. Сэдэбуудэй гаршаг

№	Нэрэ хубаалга, сэдэб	Сагай хубаари	Удха	Шалгалтын түхэлнүүд
1	Оролто хэшээл	3 саг	Уншагша ба уран зохёолой ажамидарал. Ондоо үе сагай хүнүүдэй уран зохёол уншалга ба ойлгожо абалга	
2	XX зуун жэлэй 1- дэхи хахадай буряад уран зохёол	5 саг	Лиро-эпическэ поэзи тухай ойлгосо, тэдэнэй янзанууд, зохёон байгуулгань, онсо шэнжэнүүдтэйн танилсуулга	1- Хэлэ хугжоолгэ
3	XX зуун жэлэй 2- дохи хахадай буряад уран зохёол	60саг	Шог зүжэглэмэл зохёол Б.Ш. Эрдынеевэй уран найханай юртэмсэ Хазаар хара нахал. Зүжэгэй дүрэнүүдэй хэлэн, маяг	4-Шалгалтын тест 5- х/х 5- класчаа гадуур уншалаг

4. Календарна-тематическа түсэб

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Болзор	
			тусэбөөр	унэн
1 четверть				
Оролто хэшээл			3 саг	
1	Оролто хэшээл. Литература, тэрэнэй хүнэй сэдхэлэй байдалда оруулдаг үүргэ. Уран зохёол – үгын уран найхан	1	1 недели	
2	XIII- XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд. “Тобчи домуг” гэжэ бэшэмэл зохёол тухай.	1	1 недели	
3	Буряад арад зониие гэгэрүүлхэ ажаябуулга. Александр Игумнов болон бусад гэгээрүүлэгшэд тухай	1	2 недели	
XX зуун жэлэй 1- дэхи хахадай буряад уран зохёол			5 саг	
4	Уянгата болон уянгата-үргэлжэлһэн зохёол Мүнхэ Сарьдаг (Будажап Цыренович Найдаков)) “Саянам”, “Саяандаа”	1	2 недели	
5	Д.Дашинимаевай зохёогы зам тухай. “Тоён” гэхэн шүлэг тухай	1	3 недели	
6	“Тоён”, “Мүнхэ харьдаг”, шүлэгэй ритм	1	3 недели	
7	Ц.Галсанов “Табан таанараа магтанаб”	1	4 недели	
8	Ц.Галсанов “Хэнгэргэ”	1	4 недели	
XX зуун жэлэй 2- дохи хахадай буряад уран зохёол			60 саг	
9	Д.Батожабай “багшашни хэн бэ?” “Нэрээ хухаранхаар, яһаа хухара”, ”Түрүүшын үдэрнүүд”	1	5 недели	
10	Д.Батожабай “Багшашни хэн бэ?” “Хоёр атаман”, “Жаргал гээшэ юум гээшэб?”	1	5 недели	
11	“Багшашни хэн бэ?” гэхэн туужа тухай,туужын байгулга, сюжет. Зохёолой уран тодорхой зүйл	1	6 недели	
12	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ Д .Батожабай “багшашни хэн бэ?” гэхэн туужаар бэшэмэл хүдэлмэри	1	6 недели	
13	Классаһаа гадуур уншалга М.Самбуев “Минии таабай”, “Найн даа, Урбаан таабай” гэхэн шүлэгүүд	1	7 недели	
14	Н.Дамдинов “ Өөрөө урдатнай энэб...” гэхэн статья.	1	7 недели	
15	“ Декабристын бэхэлиг” 1-дэхи бүлэг:“Ородой флодой түүхэ бэшэгшэ”	1	8 недели	
16	Шалгалтын тест	1	8 недели	
Хамта дээрээ		16 час		

2 четверть				
17	Н.Дамдинов “ Декабристын бэһэлиг” 2-дэхи бүлэг “ Сибирийн нүхэн хаалгануудаар”	1	9 недели	
18	Н.Дамдинов “ Декабристын бэһэлиг” 3-дэхи бүлэг: “Сэлэнгэ мүрэнэй ерьедэ”	1	9 недели	
19	Н.Дамдинов “ Декабристын бэһэлиг” гэхэн шүлэглэмэл драма тухай. Шүлэглэмэл зүжэг зохёол	1	10 недели	
20	Н.Дамдинов “ Декабристын бэһэлиг” гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1	10 недели	
21	Ц.Галанов “Саран хүхы” 1,2- дохи бүлэгүүд	1	11 недели	
22	“Саран хүхы” 3,4,5,6- дахи бүлэгүүд	1	11 недели	
23	“Саран хүхы” 7,8,9,10- дахи бүлэгүүд	1	12 недели	
24	“Саран хүхы” 11, 12- дохи бүлэгүүд	1	12 недели	
25	Ц.Галанов “Саран хүхы” гэхэн туужа тухай, Арадай аман үгэ уран зохёол соо	1	13 недели	
26	Шалгалтын тест	1	13 недели	
27	Н.Дамдинов “ Декабристын бэһэлиг”	1	14 недели	
28	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Ц.Галановай “Саран хүхы” гэхэн зохёолоор бэшэмэлхүдэлмэри	1	14 недели	
29	Ч-Р. Намжилов “Арбан табанай нарын толондо..” гэхэн статьятай танилсалга.	1	15 недели	
30	“Монголоой дэбтэрхээ”, “Сагаан үнгэ хайхан”, “Урилдаан дээрэ” абтаһан шүлэгүүдэй удха болон уран аргууд	1	15 недели	
31	Классһаа гадуур уншалга. Ш.Нимбуев “Эхын юрөөл”	1	16 недели	
32	Шалгалтын тест	1	16 недели	
Хамта дээрэ		16 час		
3 четверть				
33	Ц-Д.Хамаев “Уран зохёолшонтой нүхэсэжэ ябаһандаа жаргалтайб” гэхэн статья.	1	17 недели	
34	Ц-Д.Хамаев “Ута намай сэсэг” 1- дэхи бүлэг	1	17 недели	
35	“Ута намай сэсэг” 2, 3-дахи бүлэгүүд	1	18 недели	
36	“Ута намай сэсэг” 4, 5-дахи бүлэгүүд	1	18 недели	
37	“Ута намай сэсэг” 6- дахи бүлэгүүд	1	19 недели	
38	“Ута намай сэсэг” 7 -дохи бүлэгүүд	1	19 недели	
39	Ц-Д.Хамаев “Ута намай сэсэг”. Бухаади үбгэнэй дүрэ. Хүн ба байгаали. Туужын	1	20 недели	

	уянгата үндэһэн			
40	Ц-Д.Хамаев “Ута намарай сэсэг”. Туужын байгуулга, сюжет	1	20 недели	
41	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Ц-Д.Хамаев “Ута намарай сэсэг” гэһэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1	21 недели	
42	Класчаа гадуур уншалга. Б.Ябжанов “Эхэ шоно”	1	21 недели	
43	Д. Мункоевой намтар, зохёохы зам. “Эхэ тухай дуун”. Уянгат үргэлжэлһэн зохёол	1	22 недели	
44	Д. Мункоев “Эхэ тухай дуун”	1	22 недели	
45	М. Осодоев тухай. “Ууган хүбүүн” туужа. “Эдир хаһа” гэһэн бүлэг		23 недели	
46	“Ууган хүбүүн”: Бүхэ барилдаан, “Уулзалга” гэһэн бүлэгүүд	1	23 недели	
47	“Ууган хүбүүн”: “Түрэл нютагһаа холо”, “Баатарай нэрые мүнхэлһэн бэшэгүүд” гэһэн бүлэгүүд	1	24 недели	
48	“Ууган хүбүүн”: Тобшолол. Владимир Бильдушкиновагай дүрэ. Баримтата туужа	1	24 недели	
49	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. “Ууган хүбүүн” гэһэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1	25 недели	
50	Б.Шойдоков. Уран зохёолшын намтар болон зохёохы зам.	1	25 недели	
51	“Дайсанай ара талада” романай 1- дэхи бүлэг	1	26 недели	
52	“Дайсанай ара талада” романай 2- дохи бүлэгэй 1- дэхи хэһэг, 3- дахаи бүлэгэй 1- дэхи хэһэг	1	26 недели	
Хамта дээрээ		20 час		
4 четверть				
53	“Дайсанай ара талада” романай 5- дахи бүлэгэй 1- дэхи хэһэг, 6- дахи бүлэгэй 1- дэхи хэһэг, 7- дохи бүлэгэй 1- дэхи хэһэг	1	27 недели	
54	“Дайсанай ара талада” романай 8- дахи бүлэгэй 1- дэхи хэһэг, 9- дэхи бүлэгэй 6- дахи хэһэг,	1	27 недели	
55	“Дайсанай ара талада” романай 10- дахи бүлэгэй 1, 3- дахи хэһэгүүд, 12- дохи бүлэгэй 3 хэһэг	1	28 недели	
56	“Дайсанай ара талада” романай 13- дахи бүлэгэй 1, 2- дохи хэһэгүүд, 14- дахи бүлэгэй 2- дэхи хэһэг, 15 бүлэгэй 1,2,3-дахи хэһэгүүд	1	28недели	
57	“Дайсанай ара талада” романай 16- дахи бүлэгэй 1,4 - дэхи хэһэгүүд, 17- дахи бүлэгэй 1,2,3,4,5- дахи хэһэгүүд. Роман тухай ойлгосо	1	29 недели	

58	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Б.Шойдоковой “Дайсанай ара талада” гэхэн зохёолоор “Данай хүнэй ба арад зоной ажабайдалда” гэхэн сэдэбээр бэшэмэл хүдэлмэри	1	29 недели	
59	“Хүн онсо байдалда” гэхэн сэдэбээр бэшэмэл хүдэлмэри	1	30 недели	
60	Шог зүжэглэмэл зохёолнууд туухай	1	30недели	
61	Б.Эрдынеевэй намтар болон зохёохы зам.	1	31 недели	
62	“Хазаар хара хахал” 2 үйлэтэй хүгжэмтэ комеди, 1 үйлэ	1	31 недели	
63	“Хазаар хара хахал”, 2 үйлэ	1	32 недели	
64	“Хазаар хара хахал”, 2 үйлэ	1	32 недели	
65	“Хазаар хара хахал”. Тобшоло	1	33 недели	
66	Класчаа гадуур уншалга. Б.Пурбуев “Шэнэ гэр хэнэйб?”	1	33 недели	
67	Класчаа гадуур уншалга. Б.Пурбуев “Шэнэ гэр хэнэйб?”	1	34 недели	
68	Шалгалтын тест	1	34 недели	
Хамта дээрээ		16		
Жэл соо		68 час		

хэшээлдэ хэрэглэхэ литература:

1. Л.Ц.Халахрова, Ц.Б.Бадмацыренова «Түрэл буряал уран зохёол», Улаан-Удэ «Бэлиг» 2020
2. Цыденов Б-С. Ц., Цыденова Б. Д. Класчаа гадуур уншаха ном, 9-дэхи класс. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» 2008
3. Бабуев С. Д., Бальжинимаев Ц. Ц. Буряад зоной урданай нуудал байдалай тайлбари толи. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» 2004
4. Махатов В. Б., Цыденова Х. Ц. Алтан гадаһан. 9-10 классай хрестомати. «Бэлиг» 2008
5. Осоров С. Г. Мүнөө үеын буряад уран зохёол. «Бэлиг» 2010